

Silvia Ghelan

„Eu, știu că mi-am iubit personajele”

Oana Cristea Grigorescu: Pentru că teatrul se inspiră din viață și ne-o întoarce îmbogățită, îmi pare firesc să începem dialogul nostru de la spațiul acesta atât de intim: casa dumneavoastră. Mă surprinde că nu suntem înconjurați de fotografii, amintiri de scenă păstrate din bogata dumneavoastră viață. De ce această austeritate? Putem înțelege de aici că prezentul e primordial în ordinea trăirii?

Silvia Ghelan: Nu am amestecat viața de scenă cu cea de acasă. Aici mi-am găsit liniștea. Nu mi-am contemplat fotografiile, cronicile, am privit dincolo de fereastră în Grădina Botanică, mi-am încărcat sufletul cu frumusețea anotimpurilor, m-am trezit în concertul neasemuit al păsărilor. În ultimii ani însă ne-au invadat ciorile. Croncănitul lor mă sperie, mă neliniștește.

Nu trăiesc din amintiri, mă preocupă prezentul și mi-e frică de viitor. Am trăit și trăiesc din credința că viața de scenă nu trebuie să fie umbrită de conduita mea de om.

O.C.G.: Înainte de a ne afla astăzi la dumneavoastră acasă, aseară ne-am întâlnit la teatru. S-a jucat pe scena Naționalului clujean *O noapte furtunoasă*, spectacolul Teatrului Odeon în regia lui Mihai Măniuțiu. Sala a fost arhiplină. Dumneavoastră ați cunoscut multe asemenea săli, dar altfel, pe scenă fiind, Teatrul Național din Cluj a trăit momente de neuitat în cei 50 de ani pe care i-ați dedicat. Ați susținut pe scena naționalului clujean o serie de mari roluri. Cum ați trăit cei 50 de ani de scenă, ce a însemnat *Visul* și *Caligula*, *Ifigenia în Aulis* și *Trei surori*?

S.G.: Vreau să spun întâi ce am simțit aseară. A fost o mare bucurie, dar și o durere. Mi-am adus aminte cum am jucat decenii cu asemenea săli pline. Mă doare că anumiți tineri din teatru spun că ei nu joacă pentru public. Cunosc chiar regizori care o spun. Se iubesc doar pe ei, joacă doar pentru ei. Aseară o galerie de mari actori zbura pe scenă la aplauze, de bucurie. Aplauzele publicului sunt cea mai mare răsplată. Mă întrebam ce aștept eu de la un spectacol. Aș vrea să simt cum simțeam altădată fiorul, când intram într-o sală de spectacole. Fior pe care eu îl simt atunci când intru într-o catedrală *goală*. Acel fior face ca spectacolul, ca jocul actorilor să mă urmărească mult timp după aceea. Asta doresc, asta aștept și am avut norocul să văd mari spectacole, mari actori. Vorbesc nu numai de cele în care am jucat eu, ci și bucuria pe care am avut-o ca spectator. Din păcate turneele, astăzi, nu mai sunt posibile ca altădată. La Cluj veneau teatrele din București cu cele mai mari spectacole. Era o sărbătoare pentru ele, pentru noi, pentru public. Nu cred că publicul nu mai este interesat de teatru. Am stat de vorbă cu mulți oameni, chiar și cu aceia pentru care prețul celui amărât de bilet contează. Ei ar veni la teatru, dar depinde ce le oferi.

O.C.G.: Ce așteaptă actorul de la regizor? Care e condiția pentru a avea încredere în regizor?

S.G.: În primul rând să știu, să simt că știe ce vrea. Pe urmă să-mi acorde încredere, pentru că eu nu consider actorul numai interpret. Are dreptul, are datoria să participe la crearea rolului. Nu știu care e momentul creației. Știu doar momentul care mă ajută pe mine să mă desprind de Silvia Ghelan. E momentul când îmbrac costumul. Până atunci acumulez. De altfel, de la prima citire a textului eu încerc să-mi imaginez cum e îmbrăcată, cum umblă, cum vorbește eroina. Am nevoie să-mi creez această imagine a personajului. Nu numai din timiditate, pentru că, recunosc, sunt o timidă, dar și pentru că fiecare rol l-am abordat greu. Nimic nu mi-a fost ușor. Sunt actori care de la prima lectură se acomodează cu rolul, li se potrivește ca o mănușă. Eu mă apropiu cu sfială, cu grijă. Până nu pricep, până nu trec prin sufletul meu toate stările personajului, textul acela îl privesc ca pe o ființă căreia eu trebuie să-i dau viață.

O.C.G.: Teatrologul Iustin Ceuca, în monografia pe care v-o dedică, afirma și observa că aveți o relație specială cu rochia, cu costumul, cu ceea ce înseamnă „haina” personajului.

S.G.: Nu știu exact ce a înțeles el. Ce știu eu e că am dorit ca și prin costum să ajung la definirea personajului. Nu am dorit niciodată să fiu mai frumoasă sau mai elegantă decât o cerea personajul și nu m-a preocupat exteriorul decât măsura în care personajul avea nevoie de asta.

O.C.G.: S-a întâmplat ca un costum nepotrivit să scadă puterea și viața personajului?

S.G.: Categorie da. Chiar dacă materialul, culoarea, erau pentru personaj, dacă acea rochie mă stingherea, trebuia să fac un efort în plus ca să mă pot concentra. Câtă nevoie avem de climat! Eu intru în cabină cu două ore înainte de spectacol. Așa simt eu nevoia. Dar pentru mine contează și felul cum intră cabiniera, felul în care mi se oferă un costum, felul cum mi se adresează o vorbă. Am nevoie de acest climat înainte de a intra în scenă. Nu mai vorbesc de faptul că atunci când te pregătești de spectacol și știi că toată sala e vândută, nu mai poți sta nici pe scaun de bucurie.

O.C.G.: Ceea ce se întâmplă zi de zi în viața actorului influențează personajul, procesul creației lui? Atâtea personaje feminine tragice și dramatice pe care le-ați interpretat într-o notă modernă s-au hrănit și din ceea ce ați trăit?

S.G.: Eu nu știu ce e aceea „modern”. Eu știu că mi-am iubit personajele. Le numesc *femeile* mele. Le-am iubit, altfel nu le-aș fi putut da viață. Am avut un mare noroc, am avut parte de roluri extraordinare. Mi s-a pus adeseori întrebarea de ce nu m-am dus la București sau dacă mi-ar fi plăcut să joc la București. Hotărât nu! În primul rând pentru că iubesc Clujul, apoi pentru că eram legată de familie. Mi-am iubit părinții, frații, nu m-aș fi desprins de ei. Nu e mai puțin adevărat că nici nu am fost chemată, nici nu am avut vreo ofertă. Întreb și mă întreb: în București aș fi jucat atâtea fantastice roluri? Dacă citești monografia – acum recitind-o mi-am revăzut viața – fiecare rol pe care l-am jucat eu aici l-a jucat o altă actriță în București. Aș fi avut norocul să am parte de atâtea asemenea roluri? Nu. N-am ce regreta.

O.C.G.: Ați avut parte de mai multe roluri în piesele lui Cehov, sfârșind cu fenomenalul spectacol *Livada de vișini* în regia lui Harag la Teatrul Național din Târgu Mureș.

S.G.: ...De mult, *Iubirile lui Platonov*. Pe urmă, am jucat în spectacolul lui Vlad Mugur la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, *Trei surori*, rolul Olga. Poate mă întrebi cum am vorbit? În limba maghiară. Vlad m-a chemat și a dorit să joc, știind că eu sunt născută aici și vorbesc limba maghiară de copilă. Pe vremea mea ne jucam împreună. Noi vorbeam ungurește, ei vorbeau românește, la școală nu eram separați. Surpriza mea a venit când am înțeles că deși scriam și citeam în maghiară, nu stăpâneam limba literară. Dacă repetiția era fixată la o oră, cu două ore înainte mă duceam la teatru și învățam să pronunț corect. A fost o experiență și un spectacol superb, cu o galerie de actori nemaipomeniți de la Teatrul Maghiar. Pe urmă am avut marea șansă să mă întâlnesc cu minunatul, cu regretatul Gyury Harag de la Târgu Mureș.

O.C.G.: Întâlnirea a fost prilejuită de o experiență de viață mai puțin plăcută. Acea din 1985, când Teatrul Național din Cluj s-a gândit să se dispenseze de actorii săi care i-au făcut gloria. Ați fost scoasă la pensie, cu alte cuvinte.

S.G.: Da, a fost dureroasă plecarea. Am câștigat însă mica mea participare la spectacolul lui Harag. Am văzut multe *Livezi*... și poate voi mai vedea, dar acela a fost un spectacol uluitor, tulburător, n-am să-l uit câte zile voi avea. Harag era nu numai regizor, ci și un actor desăvârșit. Îi plăcea să interpreteze personajele. De la prima lectură ne-a jucat câteva scene, încât din pornire vedeai întreg spectacolul.

...Legat de tineretul din teatre, actori. Eu știu că noi când am intrat în teatru tremuram când o actriță ne chema în cabina ei. Stăteam seară de seară și-i urmăream cum joacă. Nemaivorbind că după ce au trecut anii și am avut norocul să joc roluri principale, nu exista să refuz o figurație. Duminica jucam *Scufița Roșie*, marți *Wanda* în *Gaițele* și joi făceam figurație într-un spectacol istoric. Nu numai că mergeam seară de seară la teatru, ci și la operă.

O.G.C.: Ce era opera pentru actor?

S.G.: Îi invidiam la vremea aceea. Spuneam, Doamne, muzica te ajută, te introduce în atmosferă, pe când noi, în teatru, trebuie singuri să creăm atmosfera. Mă doare aroganța agresivă, suficiența. Sigur că trebuie să avem încredere în noi, dar eu aștept încrederea din partea regizorului, a partenerului, a publicului. Dar suficiența... să te crezi după un rol, două, piatra grea a teatrului? Aceștia nu vor ajunge niciodată adevărați actori. Dacă din primii ani de teatru nu mai ai îndoieli, nu mai ai neliniști, te consideri mare, ai terminat.

O.C.G.: Nu mi-ați spus nimic despre un spectacol care e pagină de istorie: *Ifigenia în Aulis*.

S.G.: Întâlnirea cu Vlad Mugur a avut un rol hotărâtor în destinul meu artistic și al Naționalului clujean. Excepționalele, superbe spectacole, *Ifigenia în Aulis*, *Caligula*, *Visul*... vor rămâne în istoria teatrului o culme. Eu am mai spus. A fost marea mea întâlnire cu Vlad Mugur, dar și înainte și după plecarea lui de la Teatrul Național din Cluj m-am întâlnit cu roluri extraordinare. *Ifigenia*, tot spectacolul, a fost dumnezeiesc. Am avut însă roluri la care de la prima lectură spuneam: de ce trebuie să mă mai duc acasă, să mănânc și să dorm. De ce nu stau acolo?...

O.C.G.: Să înțelegem că doamna Silvia Ghelan nu face ierarhii în roluri. Le iubește pe toate?

S.G.: Nu fac ierarhii. Categorie. Sigur că mi-au rămas în suflet rolurile care mi-au reușit. Nu am fost scutită nici de eșecuri. Nu știu dacă eșecurile au rolul lor sau nu, dar am lipsa de modestie să spun că vina nu mi-a aparținut în totalitate. Din fericire pentru mine, în cei 50 de ani au fost foarte rare cazurile când nu am putut comunica cu regizorul. Când nu numai că nu a avut încredere în mine, mi s-a întâmplat chiar să simt o ostilitate din partea lui. În această profesie nu te poți salva singur.

O.C.G.: Ați spus o vorbă mare. Nu te poți salva singur. Îmi spuneți la început că, privind pe fereastră în Grădina Botanică, vedeți cum ne-au invadat ciorile. Cu toții știm că vorbim acum în 1999 despre o societate care ne contrariază și ne lasă fără replică.

S.G.: Eu nu știu... nu știu ce înseamnă fericirea. Dar știu că în '89 am simțit poate întâia oară în viața mea că sunt fericită. Atât de fericită că o săptămână, sau nu mai știu cât, n-am mâncat, numai am plâns, am băut cafea, am fumat și m-am uitat la televizor. Am așa de puțin contact cu societatea... Nu sunt eu prima care mi-am pierdut prietenii, ai auzit-o de multe ori în ultimii ani. Și nu pentru că aș avea opțiuni politice. Mă feresc. Dar m-am însingurat. Erau oameni în casa cărora intrai, unde discutai de cărți, de muzică; era o bucurie reciprocă să te întâlnești. Și pe urmă... Am să spun vorbe grele acum. Așa cum după inundații rămâne tot ce e urât, probabil că în om există și frumosul și urâtul și binele și răul. De ce eliberându-ne de atâta amar și durere îndurată a ieșit din noi urâtul?

O.C.G.: În ultimii ani ați revenit pe scena Teatrului Național din Cluj. Jucați în trei spectacole, doar trei, roluri care pentru noi cei care nu v-am văzut în rolurile tinereții, ne-au oferit șansa întâlnirii cu arta dumneavoastră. Cum priviți aceste spectacole?

S.G.: Mă doare atitudinea tinerilor, pentru că acum se vorbește despre reforme în teatru, despre noi grile de salarizare. Am ajuns până acolo încât tinerii să spună: „Ce mai caută ăștia în teatru?”. Păi „ăștia” au scris pagini de istorie a acestui teatru. Să aștepte. Să facă. O tânără poate juca rolul unei mame? Eu spun că nu. Și eu mai spun că în teatru nu există vârstă. Atâta timp cât Dumnezeu ți-a dat și ți-a mai păstrat încă mintea și puterea de a face. Eu singură m-aș retrage în momentul în care mi-aș da seama că nu am ce căuta pe scenă. M-aș retrage.

O.C.G.: Totuși, asta nu este o meserie din care să ieși la pensie.

S.G.: La modul ideal. Astăzi, nu!, cine a ajuns la vârsta pensionării să plece pentru că atunci celorlalți le cresc salariile. Ce trist! Ce dureros! O trăiesc în colectivului Naționalului clujean și nu mă sfiesc să o spun. Tinerii sunt revoltați că mai suntem trei, patru, cinci care am dus 50 de ani acest teatru și care mai avem ceva de spus. Sunt revoltați că nu suntem scoși de pe statele de plată, ca lor să le poată crește salariile.

O.C.G.: De ce continuați să mergeți la teatru? Vă văd de două, trei, cinci ori la același spectacol. Urmăriți ceea ce fac colegii dumneavoastră. Dați dovadă de tinerețea care altora le lipsește în multe privințe.

S.G.: Nici nu mă mai duc cum mergeam. Din păcate, o viață întreagă nu mi-a fost frică să umblu singură pe stradă. Și iarăși, eu știu?, din păcate mai mult am umblat singură. Altădată, spectacolele durau trei, patru ore, veneam la unsprezece seara acasă și nu mi-a fost niciodată frică. Pe stradă țiganii măturau, mașinile spălau străzile, orașul era luminat, nu erau gropi, n-aveam motive de teamă. Am avut de câteva ori seara târziu, în ultimii ani, întâlniri amuzante, altele nu prea. Țin minte, veneam de la un spectacol prin centru, strada era pustie. Trei tineri veneau din față, clătinat. Mie mi-a fost jenă să trec pe carosabil. Ei s-au apropiat cu gând să mă înconjoare. Unul care de-abia își mișca limba în gură spune: „Nu mă..., nu... pe doamna nu!”. Îmi zic în gând: Uite, domnule, ăsta a fost măcar o dată la teatru.

O.C.G.: Au mai fost însă și alți oameni la teatru. Îmi povestești despre întâlniri pe stradă. Oameni care vă recunosc, vă opresc și doresc să vă salute. Să vă spună doar: Bună ziua, doamnă Silvia Ghelan.

S.G.: Cu ani în urmă, după premieră oamenii te opreau și te felicitau. Acum nu mai aud acest cuvânt, ci „vă mulțumim”, „sunteți sănătoasă?”, „Dumnezeu să vă ocrotească sănătatea, să ne mai dăruiți...” Ce răsplată mai mare avem noi actorii? Poți să primești o sută de premii, nimic nu va egala cu ceea ce-ți dă publicul.

*Dana Cristea
Grigorescu*

